

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Viite OKM004:00/2018
Asia Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi / Varhaiskasvatusasetus 3 §

Kuurojen Liitto ry kiittää kutsusta kuulemistilaisuuteen. Viittomakielilaki (359/2018 vp) tuli voimaan 1.5.2015 ja se **edellyttää viranomaisten edistävän viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään** ja saada tietoa viittomakielellä. Varhaiskasvatus on yksi niistä peruspalveluista, joiden varaan ihmisen koulupolku ja sen myötä aseoituminen työelämässä ja ylipäätään aikuisuudessa rakentuu. Siksi lapsuudessa tehtävät panostukset viittomakielisen lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ovat äärimmäisen tärkeitä.

Yleistä nykytilasta

Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon suorittaneiden kelpoisuuden epäselvä tilanne on pitkään ollut hankala ja pahimmillaan se on vaikeuttanut kuurojen tai vaikeasti kuulovammaisten viittomakielisten lasten mahdollisuutta saada varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään – silloin harvoin, kun varhaiskasvatuksen järjestäjä on sellaista suostunut tarjoamaan. Ohjaajien kelpoisuuskykyksen selkiyttäminen ja työllistymisen paraneminen ovat Kuurojen Liitto ry:lle tärkeitä, koska he ovat se instrumentti, jonka avulla näiden lasten etua sekä perusoikeuksia ja yhdenvertaisuutta toteutetaan eri puolilla Suomea.

STM:n oppaan (2007:18) ilmaus ”... on soveltuva esimerkiksi päiväkodissa, jossa on kuulovammainen lapsi” puolestaan antaa oudon kuvan kuulovammaisen lapsen kohtelusta. Äidinkielellään viittomakielinen kuuro lapsi tarvitsee puhuttua kieltä käyttävässä ympäristössä tukea sekä kuulon puutteen että äidinkielensä näkökulmasta ja on ristiriitaista, että ”vähäisempänä” näyttäytyvä kelpoisuus olisi riittävä. Viittomakielilain, YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain näkökulmasta asia on päinvastoin: **tällaisella lapsella on lähtökohtaisesti kaksi syytä saada erityisjärjestelyjä** tai esimerkiksi yhdenvertaisuuslain tarkoittamia kohtuullisia mukautuksia.

Lisäksi tulee huomioida oppaan laatimisen ajankohta – viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon perusteiden mukainen opetus käynnistyi 2000-luvun alussa, ja tuon jälkeen koulutuksen profiili on selkiytynyt ja 1.8.2018 voimaan tulevat perusteissa painopiste on nimenomaan lapsen kasvun tukemiseen liittyvissä opintosisällöissä. Myös viittomakielen asema yhteiskunnassa on muuttunut ja muuttumassa, kun **se on alettu tunnistaa ja tunnustaa aidosti kieleksi**.

Varhaiskasvatuslain eduskuntakäsittelyn aikana tapahtunutta: lausuma 4 (EV 67/2018 vp):

Sivistysvaliokunta otti mietinnössään esiin viittomakielilain (359/2015) ja viittomakielisten lasten oikeudet sekä aiemman eduskunnan lausuman (EV 346/2018 vp). Eduskunta hyväksyi varhaiskasvatuslain yhteydessä mietinnön (SivM 5/2018 vp) lausumaehdotukset, joista viittomakielisiä lapsia koskeva lausuma 4 kuuluu näin:

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin siten, että viittomakielisten oikeus saada varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään, joko suomalaisella tai suomenruotsalaisella viittomakielellä, turvataan.

Lausumaehdotus tuo jatkossa varhaiskasvatuksen velvollisuuksien piiriin myös ns. coda-lapset eli viittomakieltä käyttävien kuurojen vanhempien kuulevat lapset, jotka kyllä jo huomioidaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016. Koska em. lausuma korostaa viittomakielen taidon huomioimista varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteissa jatkossa, tulee viittomakielien hengen ulottua myös kelpoisuusasian käsittelyyn.

Perustuslakivaliokunta puolestaan kiinnitti huomiota siihen, että vammaisten lasten tai muiden erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tukitoimien järjestäminen ei vielä sisälly varhaiskasvatuskiehdotukseen (PeVL 17/2018 vp). **Viittomakielen ohjaajat ovat yksi niistä harvoista ammattiryhmistä, jotka kykenevät tosiasiallisesti toteuttamaan YK:n vammaissopimuksen artiklojen 2, 9, 21 ja 24 edellyttämiä toimia** varhaiskasvatuksen piirissä perustuslakivaliokunnan peräämällä tavalla.

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon perusteet 2017

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon perustetyöryhmän jäsenenä vakuutan tuntevani erinomaisesti *ensinnäkin* työelämän vaatimukset viittomakieltä käyttävien kuurojen ja kuulovammaisten lasten tarpeiden näkökulmasta ja *toiseksi* ko. perustutkinnon kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalan tutkinnon osien sisällöt ja tutkinnon muodostumisen. Perustetyöryhmän osaamisalakohtaisessa työskentelyssä tutkinnon osien sisällöllistä painopistettä muutettiin karsimalla mm. tiettyjä aikuisiin kuulovammaisiin liittyviä erityisosaamisen kokonaisuuksia ja lisäämällä erityisesti lasten kehitykseen, kasvatukseen ja ohjaamiseen liittyviä ammattitaitovaatimuksia ja opintosisältöjä. Tämä painopisteen muutos tulee huomioida kelpoisuuden määrittelyssä, sillä kommunikaation ja viittomakielen ohjaajien (nyk. nimike) osaaminen varhaiskasvatuksessa tulee jatkossa olemaan entistä vankemmalla pohjalla. Työelämän palaute tämän ammattiryhmän osalta on ollut kiittävää, sillä heidän vuorovaikutukseen ja kielenkehitykseen liittyvä käytännön osaamisensa on muiden ammattiryhmien kohdalla satunnaista ja harvinaista, vaikka tarve on jo useita vuosia ollut kasvava.

Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalan tutkinnon osat sisältävät nyt kaksi laajaa kokonaisuutta, jotka on sisällytetty **läpileikkaavasti** kaikkiin alakohtaisiin tutkinnon osiin:

- **vammaisuudesta** tms. aiheutuva tuen tarve
- **vuorovaikutus:**
 - o viittomakieli ja kuurojen kulttuuri sekä
 - o puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiokeinot

Uuden kielen opiskelu tekee tästä osaamisalasta käytännössä raskaamman kuin monet muut perustutkinnot. Se on kuitenkin välttämätön pohja puhetta tukevien ja kommunikaatiokeinojen opiskelulle (ei päinvastoin!). Viittomakielen taitoa ei opiskelijoilta voi kuitenkaan edellyttää etukäteen, sillä sitä ei voi perusopetuksen piirissä tai muissa perustutkinnoissa opiskella. Tutkinto on aikanaan rakennettu myös varmistamaan sitä, että myös ammatillisten opintojen puolelta on polku viittomakielen tulkkauksen ammattikorkeakouluopintoihin.

Tutkinnon muodostumisen kannalta perustetyöryhmä pyrki erityisesti varmistamaan, että pakollisten tutkinnon osien sisällöt tuottavat kelpoisuuden varhaiskasvatukseen piirissä työskentelyyn. On kohtuutonta edellyttää tältä opiskelijaryhmältä lisäopintoja tai rajoittaa heidän mahdollisuuttaan valinnaisten opintojen valitsemisessa. On ymmärrettävää, että tämän osaamisalan tutkinnon perusteita lukemalla syntyvä mielikuva on erilainen kuin mihin lastenohjauksen tai -kasvatuksen piirissä on totuttu. **Viittomakieltä käyttävät kuurot ja kuulovammaiset ovat aina olleet usean tieteenalan ja hallinnonalan kiinnostuksen kohteina ja tämä näkyy pienen erityisalan ammattitermistössä** ulkopuolisten silmiin sekavuutena: lääketieteen (erityisesti kuulon kuntoutuksen), kielitieteen, kasvatustieteen ja erityispedagogiikan sekä sosiaalipalveluiden termistöjä käytetään sulassa sovussa eri konteksteissa. Näin on haluttu varmistaa ennen kaikkea se, että osaamisalan opiskelijan on helppo ymmärtää kunkin tutkinnon osan monitahoiset ja –tasoiset ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin kohteet (ks. läpileikkaavat teemat edellä). *Pakollisten tutkinnon osien sisältöjen summittainen vertailu löytyy liitteestä ”Vertailu”.*

Lopuksi vielä yksityiskohta kokonaistaloudellisesta ajattelusta: viittomakieltä käyttävän kuuron tai kuulovammaisen lapsen tarvitsemaa viittomakieltä tai muun lapsen tarvitsemaa kommunikaatiokeinoa taitamaton lähihoitaja tai lastenohjaaja ei tällaisen lapsen kohdalla perustutkintonsa turvin pysty toteuttamaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ilman, että rinnalle palkataan viittomakielen tulkki (tai lapsen päivän pituus huomioiden paritulkkaus). Koska tästä syntyvä henkilöstökustannus voi olla yli kolminkertainen, kysymys on lapsen edun kannalta eli yksittäisen lapsen asiaa järjestettäessä tärkeä.

Kuurojen Liitto ry:n johdolta toimeksi saaneena **esitän, että**

edellä kerrotun ja liitteessä esitetyn vertailun perusteella kasvatusta ja ohjausalan perustutkinnon (2017) **kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalan pakolliset opinnot (110 osp) katsotaan riittäviksi** tuomaan varhaiskasvatusasetuksen 3 § :ssä tarkoitettu kelpoisuus varhaiskasvatukseen lastenohjaajan tehtäviin ja vaatimus 30 osp:n laajuisista lisäopinnoista poistetaan.

Helsingissä 16.7.2018

Pirkko Selin-Grönlund
erityisasiantuntija
Kuurojen Liitto ry
pirkko.selin-gronlund@kuurojenliitto.fi
050 536 810